

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ХОЛІСТИЧНИМ РОЗВИТКОМ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТНОГО МАШИНОБУДУВАННЯ

*В. І. Чобіток, к. е. н., доцент, Українська інженерно-педагогічна академія,
vika_chobitok@ukr.net, orcid.org/0000-0002-5272-388X*

Методологія дослідження. Узагальнення та системний аналіз надали можливість довести, що розробка концепції інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування дозволить врахувати вимоги стейкхолдерів, оцінити наявні та приховані ресурси, визначити атрактори розвитку, що буде основою для розширення ринків, впровадження нових технологій з обов'язковим ефективним використанням трудового капіталу та елементів економіки знань.

Результати. В статті розглянуто методику розрахунку показників, що ґрунтується на визначенні холістичних критеріїв розвитку підприємств залізничного транспортного машинобудування, за результатами яких можна спостерігати відхилення за деякими параметрами та визначати доцільність впровадження необхідних заходів, виходячи з визначення пріоритетних напрямків. Визначено, що інтелектуально-орієнтовані вектори розвитку промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування мають структурну спрямованість. Це актуалізує використання холістичного (цілісного) підходу до управління розвитком підприємствами подібного типу, тобто одночасного управління і процесами, і ресурсами. Запропоновано сценарні дії при вирішенні суперечливих питань, а також доведено необхідність інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств залізничного транспортного машинобудування.

Новизна. Розроблено концептуальну основу інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування, що дозволить: врахувати вимоги стейкхолдерів; оцінити наявні та приховані ресурси промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування; визначити атрактори їх розвитку та виявити ризики.

Практична значущість. Концептуалізація інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування буде основою для розширення ринків, впровадження нових технологій з обов'язковим ефективним використанням трудового капіталу та елементів економіки знань, що допоможе концентрувати ресурси на найважливіших напрямках холістичного розвитку підприємства при розробці стратегічних та оперативних планів.

Ключові слова: концепція, інтелектуалізації управління, холістичний розвиток, персонал, ресурси, промислові підприємства залізничного транспортного машинобудування.

Постановка проблеми. Радикальні зміни від централізації до ринкових відносин стали початком перетворень для підприємств залізничного транспортного машинобудування. Кожне підприємство залізничного транспортного машинобудування ставить за мету отримання стабільного прибутку в довгостроковій перспективі. Однак в ринкових умовах виникають проблеми ендогенного та екзоген-

ного характеру, які негативно впливають на розвиток виробництва.

Розробка концепції інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування дозволить врахувати вимоги стейкхолдерів, оцінити наявні та приховані ресурси, визначити атрактори розвитку, що буде основою для розширення ринків, впро-

вадження нових технологій з обов'язковим ефективним використанням трудового капіталу та елементів економіки знань.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питаннями формування синектичного підходу до інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств в сучасних умовах господарювання розглядалися в працях: Е. Брункінга [1], Н. Валінкевич [2], В. Диканя [3], О. Кузьміна [5], О. Ліпич [5], М. Луцик [6], В. Прохорової [7], А. Штангрета [8] та ін.

Аналіз наукових праць свідчить про те, що необхідно проводити подальші дослідження в напрямку формування синектичного підходу до інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств в сучасних умовах господарювання.

Формулювання мети статті. Метою даної статті є формування концептуалізації інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування.

Виклад основного матеріалу дослідження. В даний час координуючу роль в розвитку ринкових відносин відіграє ініціативна взаємодія між суб'єктами господарювання, об'єктами та процесами, що відбуваються.

Пріоритетними суб'єктами взаємодії, які впливають на інтелектуалізацію холістичним розвитком підприємств залізничного транспортного машинобудування є людський капітал, яким потрібно ефективно управляти.

Підвищення рівня інтелектуалізації управління розвитком промислових підприємств

залізничного транспортного машинобудування є пріоритетним завданням, що зможе вести їх у світове конкурентне співтовариство.

Інтелектуально-орієнтовані вектори розвитку промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування підприємства мають структурну направленість, тому особливого значення набуває холістичний (цілісний) підхід до управління розвитком підприємствами подібного типу, тобто управління одночасно процесами та ресурсами.

Управління холістичним розвитком промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування полягає у формуванні та виборі оптимальних управлінських рішень за кожним напрямом їх діяльності. Вибір управлінських сценаріїв дій відбувається в залежності від визначення важливості конкретного напрямку для досягнення цілей кожної моделі холістичного розвитку підприємства. Вибір управлінських сценаріїв можна ранжувати за пріоритетністю, що визначаються за допомогою експертних оцінок, з урахуванням сукупності напрямів діяльності та визначення їх взаємозв'язків. Забезпечення порівнянності вимірників ефективності та результативності функціонування підприємств залізничного транспортного машинобудування в різних напрямках реалізується виміром в частках одиниці всіх параметрів при розрахунку показників.

Розрахунок показників здійснюється на основі визначення холістичних критеріїв, що наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Розрахунок показників, що здійснюється на основі визначення холістичних критеріїв розвитку підприємств залізничного транспортного машинобудування

Назва показника	Методика розрахунку показника
Коефіцієнт активності діяльності	$K_{\text{акт.д.}} = \frac{E_{\text{акт.д.}}}{B_{\text{акт.д.}}},$ де $E_{\text{акт.д.}}$ – ефективність активної діяльності; $B_{\text{акт.д.}}$ – витрати на активну діяльність
Холістичний параметр ефективності активності діяльності	$X_{\text{акт.д.}} = \left(\frac{\Pi_{\text{акт.д.}}}{\text{КП}_{\text{акт.д.}}} \right) \cdot \text{Стр}_{\text{акт.д.}},$ де $\Pi_{\text{акт.д.}}$ – прибуток від активної діяльності; $\text{КП}_{\text{акт.д.}}$ – капітальні вкладення в активну діяльність; $\text{Стр}_{\text{акт.д.}}$ – стратегічність активної діяльності
Кваліметрична оцінка сфери активності діяльності підприємства (управління персоналом)	$Kv_{\text{акт.д.}} = \text{ПП} \cdot Z_p,$ де ПП – продуктивність праці активної діяльності; Z_p – задоволеність роботою персоналу

Якщо за результатами показників, що здійснюються на основі розрахунку хо­лістичних критеріїв розвитку підприємств залізничного транспортного машинобудування спостерігається відхилення за деякими параметрами, то необхідно вживати заходів, виходячи з визначення пріоритетних напрямків. Очевидно, що активність діяльності підприємств залізничного транспортного машинобудування має першорядний пріоритет, тому що в іншому випадку підприємство не буде вважатися орієнтованим на хо­лістичний розвиток.

Особливість інтелектуалізації управ­ління хо­лістичним розвитком підприємств залізничного транспортного машинобудування процесами полягає в тому, що актуальні питання найчастіше пов'язані з недос-

татньою ефективністю використання інте­лектуального трудового капіталу.

Найважливіший напрям управління повинен бути соціально-орієнтованим, тому що ефективна мотиваційна політика призведе підприємство до більшої результативності при менших витратах на інші сфери діяльності. Матеріально та морально мотивовані працівники, відчувають свою значущість для хо­лістичного розвитку підприємства, вони можуть працювати ефективно іноді в не зовсім ідеальних умовах. Запропоновані сценарні дії при вирішенні спірних питань і необхідності інтелектуалізації управління хо­лістичним розвитком підприємств залізничного транспортного машинобудування, що відносяться до мотивації працівників наведено на рис. 1.

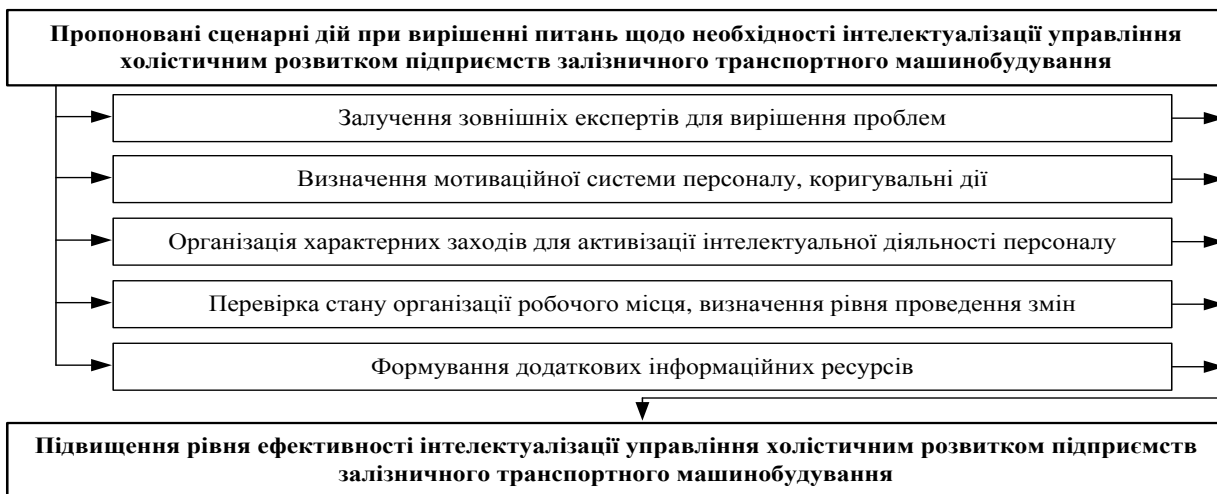

Рис. 1. Сценарні мотиваційні дії як об'єктивна необхідність інтелектуалізації управління хо­лістичним розвитком підприємств залізничного транспортного машинобудування

При формуванні концептуальних ос­нов інтелектуалізації управління хо­лістичним розвитком промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування необхідно враховувати стратегічну та оперативну функції, які є головними в цьому процесі.

При реалізації своєї основної мети ін­телектуалізації управління хо­лістичним розвитком промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування (рис.2) необхідне вирішення наступних завдань на стратегічному та тактичному рівнях з визначенням рівня розробки проекту (моно проект, мультипроект, мегапроект):

– формування достатнього обсягу ре­сурсів відповідно до цілей хо­лістичного

розвитку (визначення загальної потреби в ресурсах, максимальне залучення власних ресурсів та ресурсів зовнішніх партнерів, ефективна система управління ресурсами, оптимізація систем використання ресурсно­го потенціалу, з урахуванням цілей підприємства та вимог стейкхолдерів);

– формування найбільш ефективної реалізації сформованого обсягу ресурсів для основних напрямків хо­лістичного розвитку підприємства (оптимальний розподіл ресур­сів передбачає створення необхідної про­порційності їх використання шляхом фор­мування атракторів хо­лістичного розвитку для досягнення цілей підприємства);

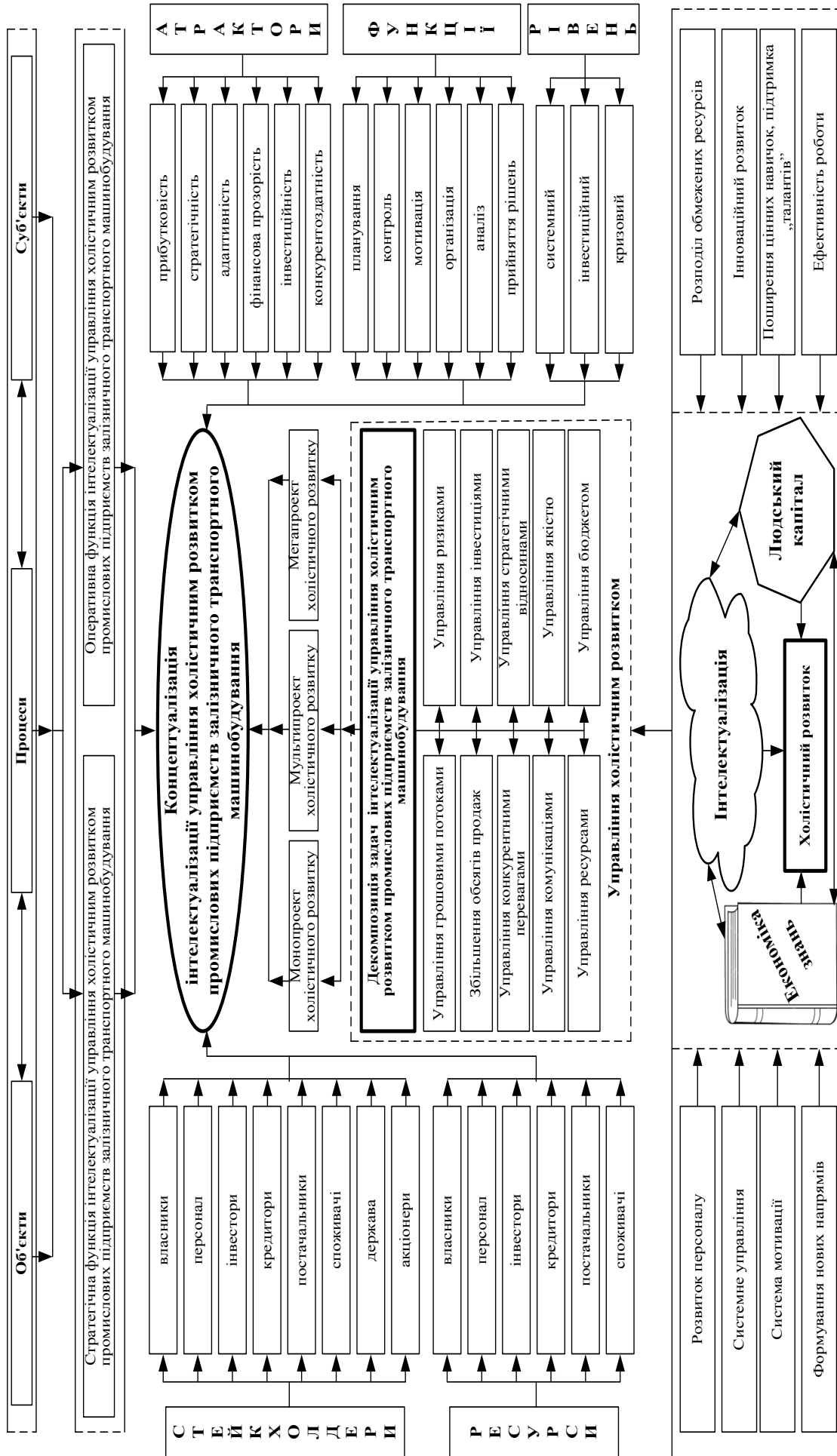

Рис. 2. Концептуалізація інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування

– нормалізація виробничого обороту за рахунок впровадження процесу інтелектуалізації управління (вирішується це завдання за рахунок формування ефективної системи управління підприємством шляхом забезпечення пропорційності використання ресурсів та підтримання необхідного їх рівня, що забезпечує зниження втрат від їх ефективного розподілу та використання з обов'язковим ви значенням рівня розвитку підприємства, а саме: системного, інвестиційного або кризового);

– забезпечення максимізації прибутку підприємства при передбачуваному або непередбачуваному рівнях ризику (досягається за рахунок ефективного процесу інтелектуалізації управлінської діяльності, залучення в обіг інтелектуальних активів підприємства, вибору високоефективних напрямків роботи. Для економічного розвитку підприємство повинно збільшувати рівень чистого прибутку, що передбачає його холістичний розвиток. Максимізація прибутку підприємства досягається за рахунок значного зростання рівня ризиків, тому що між цими показниками існує прямопропорційна залежність);

– зниження рівня ризику при планованому обсязі прибутку (завданням підприємства є мінімізація рівня впливу ризику, що є підґрунтям для отримання прибутку, що може досягатися за допомогою використання різних видів інноваційної, операційної, трудової, інвестиційної, маркетингової і фінансової діяльності. Проведення обов'язкової «профілактики» та уникнення ризикованих дій з використанням інструментів внутрішнього і зовнішнього страхування);

– досягнення стабільної рівноваги підприємства в процесі його холістичного розвитку за рахунок інтелектуалізації управління (стабільний холістичний розвиток промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування характеризується високими показниками стійкості і платоспроможності на кожному етапі його діяльності і забезпечує створення оптимальної структури ресурсів і достатній рівень самофінансування потреб).

Основна концепція інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування полягає в налагодже-

ної ефективної організації діяльності, централізації потенційних ресурсів, що допомагає оперативно маневрувати і мобільно їх використовувати, а також концентрувати ресурси на найважливіших напрямках розвитку виробництва; розробці стратегічних та оперативних планів; уникнення ризиків та створення резервів на випадок непередбачених ситуацій, з обов'язковим врахуванням економіки знань та доцільного використання людського капіталу.

Висновки. Отже, розробка концепції інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування дозволить:

- врахувати вимоги стейкхолдерів;
- оцінити наявні та приховані ресурси промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування;
- визначити атрактори розвитку промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування;
- виявити ризики тощо.

Це буде основою для розширення ринків, впровадження нових технологій з обов'язковим ефективним використанням трудового капіталу та елементів економіки знань, що допоможе концентрувати ресурси на найважливіших напрямках холістичного розвитку підприємства; розробці стратегічних та оперативних планів.

Література.

1. Брукинг Э. Интеллектуальный капитал / Пер. с англ. под ред. Л. Н. Ковачин. – СПб. : Питер, 2001. – 288 с.
2. Валінкевич Н. В. Інтелектуалізація розвитку підприємств // Інтелектуальна економіка: глобальні тенденції та національні перспективи: матеріали II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 26 трав. 2016 р. – Житомир : ЖНАЕУ, 2016. – С. 110–116.
3. Дикань В. Л. Інтелектуальні інвестиції в логістичних системах / В. Л. Дикань, І. В. Корнілова // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010. – № 29. – С. 199–203.
4. Економічна енциклопедія: у 3-х т. – Т. 3 / гол. ред. Б. Д. Гаврилишин. – Київ-Тернопіль : Академія народ. господарства, 2002. – 951 с.
5. Кузьмін О. Є. Концептуальні засади управління інтелектуальним капіталом підприємства / О. Є. Кузьмін, О. А. Ліпич // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – №11. – С. 137–144.
6. Луцик М. В. Роль інформації та знань в розвитку інтелектуальних ресурсів національної економіки / М. В. Луцик // Вісник Львівського уні-

верситету. Серія економічна. – 2014.– Випуск 51. – С.275-281.

7. Прохорова В. В. Економічна оцінка зовнішньої та внутрішньої ефективності інноваційних трансформацій в освіті / Конкурентоспроможність підприємств у міжнародному цифровому просторі: Монографія. / В. В. Прохорова, В. І. Чобіток / За редакцією Ареф'євої О. В. – К. : НАУ, 2019. – С. 95-105.

8. Штангрет А. М. Управління процесом формування людського капіталу як основи розвитку економіки знань / А. М. Штангрет // Науковий вісник НЛТУ України. – 2015. – № 3. – Том 25. – С. 396–400.

9. <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

10. <http://tut-cikavo.com/suspilstvo/tsytaty-ta-aforyzmy/575-zukhvali-i-mudri-tsitati-vinstona-cherchillya>

References

1. Brukyng E. (2001) *Intelektualnyi kapital* [1. Brukyng, E. (2001). *Intelektualnyi kapital*. L.N. Kovachyn (Ed.). Sankt-Peterburg.: Pyter.

2. Valinkevych, N.V. (2016). *Intelektualizatsiia rozvytku pidpriemstv*. Proceedings from MIM'16: II Mizhnarodna. naukovo-praktychna internet-konferentsiia. «Intelektualna ekonomika: hlobalni tendentsii ta natsionalni perspektyvy». (pp. 110–116). Zhytomyr, ZhNAEU.

3. Dykan, V.L., & Kornilova, I.V. (2010). *Intelektualni investytsii v lohystychnykh systemakh*. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, (29), 199-203.

4. Havrylyshyn, V.D. (Ed.). (2002). *Ekonomichna entsyklopediia*. (Vols. 1-3). Kyiv-Ternopil: Akademiia narodnoho hospodarstva.

5. Kuzmin, O.Ye., & Lypych, O.A. (2011). *Kontseptualni zasady upravlinnia intelektualnym kapitalom pidpriemstva*. *Aktualni problemy ekonomiky*, (11), 137–144.

6. Lutsyk, M.V. (2014). *Rol informatsii ta znan v rozvytku intelektualnykh resursiv natsionalnoi ekonomiky*. *Visnyk Lvivskoho universytetu*. Ser. *Ekonomichna*, (51), 275-281.

7. Prokhorova, V.V., & Chobitok, V.I. (2019). *Ekonomichna otsinka zovnishnoi ta vnutrishnoi efektyvnosti innovatsiinykh transformatsii v osviti*. Proceedins from: *Konkurentospromozhnist pidpriemstv u mizhnarodnomu tsyfrovomu prostori*. (pp. 95-105). O.V. Ariefieva (Ed.). Kyiv: NAU,

8. Shtanhret, A.M. (2015). *Upravlinnia protsesom formuvannia liudskoho kapitalu yak osnovy rozvytku ekonomiky znan*. *Naukovyy visnyk NLTU Ukrainy*, (3), T.25, 396-400.

9. Retrieved from <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

10. Retrieved from <http://tut-cikavo.com/suspilstvo/tsytaty-ta-aforyzmy/575-zukhvali-i-mudri-tsitati-vinstona-cherchillya>

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ПО ИНТЕЛЛЕКТУАЛИЗАЦИИ УПРАВЛЕНИЯ ХОЛИСТИЧЕСКИМ РАЗВИТИЕМ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО ТРАНСПОРТНОГО МАШИНОСТРОЕНИЯ

В. И. Чобиток, к. э. н., доцент, Украинская инженерно-педагогическая академия

Методология исследования. Обобщение и системный анализ предоставили возможность доказать, что разработка концепции интеллектуализации управления холистическим развитием промышленных предприятий железнодорожного транспортного машиностроения позволит учесть требования стейкхолдеров, оценить имеющиеся и скрытые ресурсы, определить аттракторы развития, что будет основой для расширения рынков, внедрения новых технологий с обязательным эффективным использованием трудового капитала и элементов экономики знаний.

Результаты. В статье рассмотрена методика расчета показателей, которая базируется на определении холистических критериев развития предприятий железнодорожного транспортного машиностроения, по результатам которых можно наблюдать отклонения по некоторым параметрам и определять необходимость внедрения некоторых мер, исходя из определения приоритетных направлений. Определено, что интеллектуально-ориентированные векторы развития промышленных предприятий железнодорожного транспортного машиностроения предприятия имеют структурную направленность. Это актуализует использование холистического (целостного) подхода к управлению развитием предприятиями подобного типа, то есть одновременного управления и процессами, и ресурсами. Предложены сценарные действия при решении спорных вопросов, а также доказана необходимость интеллектуализации управления холистическим развитием предприятий железнодорожного транспортного машиностроения.

Новизна. Разработана концептуальная основа интеллектуализации управления холистическим развитием промышленных предприятий железнодорожного транспортного машиностроения, которая позволит учесть требования стейкхолдеров; оценить имеющиеся и

скрытые ресурсы промышленных предприятий железнодорожного транспортного машиностроения; определить аттракторы их развития; выявить риски.

Практическая значимость. Концептуализация интеллектуализации управления холистическим развитием промышленных предприятий железнодорожного транспортного машиностроения будет основой для расширения рынков, внедрение новых технологий с обязательным эффективным использованием трудового капитала и элементов экономики знаний, поможет концентрировать ресурсы на важнейших направлениях холистического развития предприятия при разработке стратегических и оперативных планов.

Ключевые слова: концепция, интеллектуализации управления, холистический развитие, персонал, ресурсы, промышленные предприятия железнодорожного транспортного машиностроения.

CONCEPTUAL BASES FOR INTELLECTUALIZATION OF CHOLISTIC DEVELOPMENT MANAGEMENT OF INDUSTRIAL ENTERPRISES OF RAILWAY TRANSPORT ENGINEERING

V. I. Chobitok, Ph. D (Econ.), Associate Professor, Ukrainian Engineering and Pedagogical Academy

Methods. Generalization and systems analysis provided an opportunity to prove that the development of the concept of the intellectualization of holistic development management of industrial enterprises of railway transport engineering will allow to take into account the requirements of stakeholders, assess available and hidden resources, identify development attractors, as well as become the basis for expanding markets, introducing new technologies with mandatory efficient use of labor capital and elements of the knowledge economy.

Results. The methodology for calculating indicators, based on the definition of holistic criteria for the development of railway transport engineering enterprises is considered, the results of which show a deviation in some parameters, and the determination of the implementation of necessary measures, based on the identification of priority areas.

It is determined that the intellectually-oriented development vectors of industrial enterprises of railway transport engineering enterprises have a structural orientation, therefore, a holistic approach to the development management of enterprises of this type is of particular importance, that is, management of processes and resources at the same time.

The scenarios for resolving contentious issues are suggested, and the need for intellectualization of the management of the holistic development of railway transport engineering enterprises is substantiated.

Novelty. The conceptual basis of intellectualization of the holistic development management of industrial enterprises of railway transport engineering is developed, which will allow to take into account the requirements of stakeholders to assess the available and hidden resources of industrial enterprises of railway transport engineering; identify attractors for the development of industrial enterprises of railway transport engineering; identify risks.

Practical value. The conceptualization of the intellectualization of the management of the holistic development of industrial enterprises of railway transport engineering will be the basis for expanding markets, the introduction of new technologies with the obligatory efficient use of labor capital and elements of the knowledge economy will help to concentrate resources on the most important areas of the holistic development of the enterprise when developing strategic and operational plans.

Keywords: concept, management intellectualization, holistic development, personnel, resources, industrial enterprises of railway transport engineering.

Надійшла до редакції 08.02.20 р.